

по суті, була заборонена у минулому, лише тепер починає відновлюватися. Виходить, як вважають опозиційні депутати, що сучасна українська влада закриває україномовні школи навмисно. Не зберігає пріоритет за державною мовою і новий законопроект «Про засади державної мовної політики», який подали до Верховної Ради депутати від провладної більшості – Сергій Ківалов та Вадим Колесніченко. Варто зазначити, що жодна стаття цього законопроекту не зобов'язує знати українську мову як державну. Яка ж вона тоді державна, якщо, наприклад, в АР Крим, де російська мова є регіональною, українською мовою, за положенням законопроекту, будуть викладатися лише два предмети: українська мова та українська література [11].

З уведенням в дію цього законопроекту на Південному Сході та в АРК від української мови як державної залишиться лише одна назва. Це означає, що російськомовні та україномовні українці не зможуть навчати своїх дітей українською мовою у тих регіонах, де російська мова буде визнана регіональною. Якщо держава не може утримувати на Донеччині мало наповнені українські школи, то як вона їх буде утримувати тоді, коли законопроект набере чинності. Більше того, за положеннями законопроекту державні посадовці, освітяни, вчені та ін., крім української мови, повинні знати й інші регіональні мови, інакше вийде так, як у Бельгії, коли мешканці одного регіону не зможуть зрозуміти мешканців іншого регіону і т. п. Якщо українська влада дійсно бажає об'єднати український народ, то намагання запровадити цей законопроект є великою помилкою, що може обернутися для держави новою хвилею мовно-політичних конфліктів, втратою соборності та розколом. Тому цей законопроект Голова Верховної Ради України В. Литвин назвав конфліктним, тобто таким, який несе загрозу для української мови та величезні ризики і виклики у мовній політиці [8]. Подібну думку з цього приводу має і Л. Масенко, яка зазначає, якщо нова влада дозволить надати російській мові статус рівний українській у будь-якій з областей України, це призведе до остаточного занепаду української мови на Сході й Півдні країни, зміцнить мовний кордон всередині країни і надзвичайно загострить конфлікт на мовному ґрунті [10].

Отже, сутність вищезазначеного законопроекту полягає у намаганні партії влади залишити українську мову лише для Львівщини. А в Києві, на думку провладних політиків, мешкають російськомовні українці, тобто ті самі росіяни, для яких російська мова є рідною. В такому разі можна констатувати, що мовно-політична культура в сучасній Україні знаходиться на досить низькому рівні розвитку. Замість того, щоб об'єднувати українське суспільство навколо державної мови, як це здійснюється в Російській Федерації та в усіх демократичних державах Європи, влада все робить для того, аби його консолідувати навколо мови і культури

сусідньої держави. Наміри влади запровадити на Буковині румунську мову як регіональну, а на Закарпатті – угорську є абсурдними хоча б тому, що ці регіони у свій час потерпали від жорстокої політики румунізації та мадяризації, а також небезпечними, оскільки Угорщина та Румунія і до цього часу претендують на ці українські території. Такий «подарунок» може спровокувати сепаратистські настрої та викликати ланцюгову реакцію, яка буде загрожувати цілісності та незалежності Української держави. З іншого боку, оскільки мовна проблема в Україні стоїть так гостро, то закривати будь-які школи взагалі недоцільно, а тим більше, пропонувати батькам писати заяви стосовно мови навчання. Це роз'єднує український народ та актуалізує конфлікт. На нашу думку, в Україні має бути стільки навчальних закладів, скільки їх необхідно українцям незалежно від того, якою мовою вони бажають навчатися. Але державною мовою має бути не дві мови, а одна – українська, тоді в опозиції і влади, у влади та української спільноти не буде причин для конфронтації.

1. Боднар Є. Мовні конфлікти та конструювання етнічної і національної ідентичності від 13 травня 2009 [Електронний ресурс] / Є. Боднар. – Режим доступу: <http://www.naub.org.ua>. 2. Всеукраїнська науково-практична конференція про рідну мову як засіб формування духовної культури від 03.03.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/927663.html>. 3. Головаха Є. Соціальна ситуація та потенціал суспільних конфліктів в Україні / Є. Головаха // Четверті Курасівські читання «Політичні конфлікти в сучасній Україні: сутність, витоки, шляхи подолання». – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України ім. І. Ф. Кураса від 7 жовтня 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipiend.gov.ua?mid=16&action=news_detail&new_id=48. 4. Декларація про державний суверенітет України / Документ 55–12, редакція від 16.07.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=55-12>. 5. Зікора А. Северодонецьк. Частина друга від 7 березня, 2008 [Електронний ресурс] / А. Зікора. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Publication/2855>. 6. Котигоренко В. Етнополітична ситуація в Україні: фактори дестабілізації, версії динаміки / В. Котигоренко // Четверті Курасівські читання «Політичні конфлікти в сучасній Україні: сутність, витоки, шляхи подолання». – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України ім. І. Ф. Кураса від 7 жовтня 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipiend.gov.ua?mid=16&action=news_detail&new_id=48. 7. Лігостова О. Загострюється мовний конфлікт в Україні від 02 червня 2006 [Електронний ресурс] / О. Лігостова. – Режим доступу: <http://www.voanews.com/ukrainian/news/a-49-2006-06-03-voa2-87031992.html?textmode=0>. 8. Литвин В. Українська мова опиниться під загрозою від 01.09.2011 [Електронний ресурс] / В. Литвин. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-454265.html>. 9. Малинкович В. Подолати мовний конфлікт не так уже й складно [Електронний ресурс] / В. Малинкович. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/133016>. 10. Масенко Л. Мовний конфлікт: шляхи розв'язання від 21 травня 2005 [Електронний ресурс] / Л. Масенко. – Режим доступу: <http://dt.ua/articles/43389>. 11. Регіональні розробки законопроекту о приміненні регіональних мов від 29.08.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/doc2.nsf/link1/ed_2011_08_25/JF70100A.html. 12. Сенюшкіна Т. Публічні механізми управління етнополітичними конфліктами: концептуальні засади / Т. Сенюшкіна // Четверті Курасівські читання «Політичні конфлікти в сучасній Україні: сутність, витоки, шляхи подолання». – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України ім. І. Ф. Кураса від 7 жовтня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipiend.gov.ua?mid=16&action=news_detail&new_id=48.

Юрій Степанюк

Проблема здоров'я людини в Україні (філософсько-релігійнознавчий аналіз)

Статтю присвячено з'ясуванню основних аспектів здоров'я людини, її аналізу як філософсько-релігійнознавчої проблеми.

The article is devoted to the analysis of the main aspects of a problem as human's health in its philosophical and religious aspects.

Сьогодення України характеризується змінами у ставленні до проблеми людини, смислу її життя, її фізичних і психологічних характеристик. Держава постійно турбується про здоров'я своїх громадян, втілює систему страхування

людського життя, розширює кількість консультаційних пунктів та лабораторій. Дійсно, здоров'я людини є однією з її головних цінностей, причому цінності не тільки фізичного характеру, але й такої цінності, що впливає на самоідентифікацію

особистості, її емоції та почуття, на її ставлення до самої себе, до інших людей і до світу. Проблема здоров'я потребує і філософсько-релігійнознавчого осмислення. На нашу думку, з точки зору філософії – це характеристики світоглядних засад людини, а з точки зору релігійнознавства – це осмислення тих здобутків різних релігій, які спрямовані на збереження людини як цілісної істоти, в органічній єдності її фізіології, психіки, емоційно-вольових та розумових здібностей. Такий підхід є актуальним і в зв'язку з виникненням певних деструктивних неокультів у сучасній Україні, і в зв'язку з поширенням форм девіантної поведінки, особливо серед підлітків та юнацтва. Турбота про майбутні генерації передбачає звернення до способів життя, навіть у тих релігіях, що не є типовими для українського народу. Ми ще раз наголошуємо, що йдеться не про розповсюдження інших релігійних традицій, а про можливість запозичення в них того цінного, що є необхідним для здорового способу життя кожної людини.

Слід відзначити, що проблема здоров'я аналізувалася у філософсько-психологічному плані такими українськими дослідниками, як І. Васильєва, Н. Жиртуєва, В. Лубський, В. Малахов, А. Нагорна, Л. Пиріг, В. Табачковський, М. Тарасенко, М. Попов, М. Попович, М. Хижняк та ін.; зарубіжними – Ф. Александером, І. Гарді, А. Гусейновим, Ю. Дубініним, А. Кемпінським, О. Леонтєвим, С. Рубінштейном, М. Дж. Холмсом, В. Франклом, З. Фройдом, М. Шагі, Г. Царегородцевим, К. Ясперсом та ін. При цьому сучасна українська дослідниця І. Васильєва в монографії «Людина в релігійному вимірі» [1] аналізує проблему здоров'я людини в аспекті розробки методології філософсько-релігійнознавчого характеру, а М. Попов у праці «Аксіологія і медицина» [2] наголошує на аксіологічних принципах лікарської деонтології й біоетики.

Розвиток науки і техніки, світу машин і чисел, у тому числі й бурхливий розвиток медицини, вражає не тільки тих, хто споглядає за цими процесами з боку, але й самих лікарів. Трансплантація органів, штучна нирка, успіхи реанімації, сучасні досягнення фізики, хімії та інших природничих наук примушують вклонятися перед точними числами і фактами, перед «екзактними» методами. Але нові досягнення, технічні відкриття, складаються не тільки з фізико-хімічних, діагностичних або лікувальних методів. Вони одразу створюють нову ситуацію, в якій людина, її роль проявляється ще більш інтенсивно. Реакції людини, почуття, враження, які пов'язані з сучасним поступом, у деяких випадках постають об'єктом для лікування, і лікарі, які виконують свої завдання, теж потребують осмислення цієї проблеми. Філософське осмислення проблеми здоров'я є необхідним і для усвідомлення повсякденних проблем фахівцями – лікарями, і для психологів, і для соціологів, фактично, для кожної людини.

Зі стародавніх часів відомо, що психічний вплив є необхідним і дієвим, навіть, при самих природничо-обґрунтованих методах лікування. Саме тому, на нашу думку, такий німецький термін як «*Behandlungspsychologie*» глибинно і повно віддзеркалює вислів «психологія лікування». Психологія лікування добре відома і міфологічній свідомості, і релігіям. Так, наприклад, ще в стародавній Греції було виділено чотири типи людей, і в залежності від типу людини – сангвінік, холерик, меланхолік, флегматик – використовувалися різні методи психологічного впливу. Українська дослідниця І. Васильєва зазначає, що «для первісних суспільств, з притаманними їм міфічними картинками світу, що безпосередньо

співвідносяться з системами дії, характерними є й відповідні уявлення про здоров'я... У стародавній Греції виникає культ Бога зцілення Асклепія (Ескулапа у стародавніх римлян). Цей культ мав певну особливість: він був єдиним, що спрямовувався на охорону та відновлення здоров'я і працездатності людей» [1, с. 45]. Поняття «здоров'я людини» є поняттям динамічним, воно змінювалося і в Середньовіччі, і в добу Відродження, і в Новому часі.

Метою статті є аналіз вєдичного знання. Отже, виникає питання: яким же чином стародавні вєдичні знання допоможуть у вихованні і навчанні молодого покоління з метою поліпшення становища нинішнього глобалізованого людства? І взагалі, чи потрібно звертатися до цих споконвічних знань, що складають цілісну систему загальнолюдських цінностей стародавньої розвинутої цивілізації аріїв, або ж продовжувати вигадувати і в подальшому нові тимчасові системи, заплутуючи і так уже великий клубок проблем, набутих протягом останніх тисячоліть, що привели до сумних наслідків і деградації культури світового людства?

Поняття «свідомість» – це людська здатність до відтворення дійсності в мисленні; психічна діяльність як відображення дійсності. А усвідомлення людини – це вміння, здатність правильно розбиратися в навколишній дійсності, визначати свою поведінку. І проблема полягає в тому, що сучасна людина, не маючи єдиного духовного виховання, зовсім не здатна правильно розбиратися в дійсності, в повсякденному житті через дисгармонію духовного, психічного і фізичного здоров'я. Український філософ М. Попов зазначає, що важливим для сучасності є «аксіологічний стан поведінки пересічних громадян України, всіх без винятку вікових категорій, стосовно свого життя і збереження, примноження свого здоров'я. Безтурботне, нехлюйське ставлення до цих незамінних, а головне, вичерпних багатств окремої людини і суспільства в цілому не може не турбувати будь-яку соціально свідому людину» [2, с. 11].

Сучасній людині добре відомо, яку роль у психічних захворюваннях відіграють виховання, стосунки у родині, оточення, фізичне здоров'я і спадковість. І все-таки мало хто розуміє, як розвиток і прояв психічних проблем впливає на духовне життя, і як людина може скористатися духовним знанням, щоб запобігти цим хворобам і вилікуватися від них.

У сьогоднішні ми використовуємо термін «наука» для визначення поняття авторитетного знання, що визначає поступ людства. Стародавній народ Бгаратаварші (Великої Індії) використовував слово «веда» з більш глибоким змістом, ніж слово «наука», тому що на їхню думку наукові дослідження не обмежувалися сприйняттям світу фізичними чуттями. І визначення рівня людського поступу не залежало від масивної технологічної експлуатації природи. Прогрес людства визначався рівнем духовного усвідомлення, що давало звільнення душі від пасток матеріальної природи, яка тимчасова і повна невігластва і страждань.

Вєдичні знання називають «не винахід людської істоти» (*алапурушейа*). Вони з'явилися на зорі космічного творіння у формі духовного звуку (*шабди*) і були повідані великим мудрецем з вищих планетарних систем. У свою чергу, мудреці передали ці знання своїм учням в усьому Всесвіті, включаючи земних мудреців у часи давнини. П'ять тисяч років тому великий вєдичний мудрець Крішна Двайпайана Вйаса зібрав *шабду* в санскритське писання (*шастра*), що зараз відоме як «веди», що складаються з чотирьох частин: *Ріг*, *Сама*-, *Яджур*- і *Атєарва*-вед.

У стародавній Індії вивчення вед було особливим привілеєм інтелектуального класу (*брахманів*). Тексти вивчалися в чотири етапи формальної ведичної освіти, у зібраному вигляді воно відоме як «писання, що повинно бути почуте» брахманами (*шруті-шастра*). Але *шруті-шастра* – це ще не все, що містить у собі ведична література. *Чхандогйа-Упанішад* 7.1.2.

говорить, що *Пурани* і *Ітіхаси* містять у собі п'ять розділів вивчення вед і мають те ж саме знання, що і веді, але все це дається з великими історичними оповіданнями. П'ята веда відома як писання, яке потрібно запам'ятати (*сміті-шастра*). Його можна було вивчати також і не брахманам. Деякі вчені стверджують, що тільки первісні чотири веді – *Ріг*, *Атгарва*, *Йаджур* і *Сама* – є справжньою ведичною літературою. Однак, ні самі веді, ні найвідоміші ведичні вчителі, включаючи *Шанкару*, *Рамануджу* і *Маддеву*, не розділяють цієї думки. До ведичної літератури відносяться також *Махабхарата* (що містить *Бхагавад-гіту*), первісна версія *Рамаяни*, *Пурани*, а також *Самгіти* і коментарі великих вчителів, що століттями визначали хід розвитку ведичної думки. Веді описують звільнення від страждань як особливий привілей, що дано людині, але не нижчим видам життя, і переконують людей обрати цей шлях. Тому людське тіло порівнюється з кораблем, на якому можна перетнути океан матеріальних страждань. Досвідчений вчитель, що вивчив веді, подібний капітану, а ведичні гімни – попутному вітру. Людину, що не перетинає океан і не досягає вічного звільнення, веда називає нерозумною, тому що будь-яке знання, що не рятує від страждань, ведична філософія вважає безглуздом. Усе більше і більше людей стають нещасливими, зовсім не вмюючи щось змінити у своєму житті, не знаючи інших способів зміни свого перевернутого самотнього сприйняття, не розуміючи і не використовуючи методів самопізнання, самоусвідомлення і самореалізації, що здавна було основною суттю людського способу життя.

У зміні сприйняття навколишнього світу одну з головних ролей грає здатність і уміння прощати, тому що невдоволення ким-небудь готує плідний ґрунт для депресії. Поряд із прощенням, люди також повинні розвивати співчуття – як до самих себе, так і до інших. Повинні знаходити способи, як стати кращими сьогодні, – це допоможе людству ділитися і зберігати більше турботи і любові до навколишнього. Той, хто страждає від депресії чи страхів буде постійно обмежувати свою здатність допомагати і ділитися любов'ю з тими, хто знаходиться поруч. Його вчинки вплинуть на свідомість його дітей, і ті, у свою чергу, розв'яжуть той же самий негативний внутрішній діалог. Інший шлях змінити сприйняття дійсності містить у собі зміну нашої реакції на саму проблему.

Занурення в позитивну діяльність зменшує ймовірність повернення до старих моделей поведінки, оскільки, навіть відсторонившись від колишніх звичок, людина все ще носить в собі насіння неправильних дій. Вона вирвала бур'яни, але тепер варто копнути глибше і знищити їхні корені, щоб вони знову не проросли. Люди, що роками утримувалися від наркотиків, спиртного і сигарет, раптом повертаються до старого, коли в житті в них трапляється щось непоправне. Їх тягне до давно знайомого відчуття. З цими проблемами має справу більшість людей у цьому світі і в міру розвитку майбутньої епохи, люди не зможуть уникнути ментальних хвороб, оскільки вони насилують

Таблиця 1. П'ять рівнів свідомості людей та їхній вияв на духовному шляху [3]

Свідомість	Вияв	Релігія
<i>аннамайя-коша</i>	життя заради їжі	<i>адхарма</i> – безбожництво
<i>пранамайя-коша</i>	здоров'я заради насолоди відчуттів	<i>асура-дхарма</i> – демонічна діяльність
<i>манамайя-коша</i>	спекулятивна філософія	<i>чала-дхарма</i> – месія (памає цінності)
<i>віг'янамайя-коша</i>	духовна діяльність	<i>упа-дхарма</i> – підготовка до вищої мети
<i>анандамайя-коша</i>	духовне буття	<i>санатана-дхарма</i> – монотеїзм з істинними цінностями

землю, виснажуючи і неправильно використовуючи природні ресурси, що спричиняє все більше ментальне забруднення.

Функції розуму (*манас*) дуже прості: приймати чи відкидати. На санскриті ворогами розуму є страх (*бгайя*), хтивість (*кама*), гнів (*кродха*), жадібність (*лобха*), заздрість (*матс'я*), божевілля (*мада*) та ілюзія (*моха*). В них є багато спільників, серед яких – скорбота, депресія, постійне занепокоєння, приступи страху, нав'язливі ідеї, пост-травматичні стреси і фобії. Всі ці вороги породжені оманим «его», і найкращим буде повернути його в «его» істинне.

Із двадцяти чотирьох елементів, що утворюють Всесвіт, сформовані три тіла, які, у свою чергу, складаються з п'яти оболонок, що відповідають п'ятьом рівням свідомості людини. Фізичне тіло складається з однієї оболонки, що називається *аннамайя-коша*. Астральне, або тонке, тіло складається з трьох оболонок: *пранамайя-коша* – ефірна оболонка, *маномайя-коша* й *віг'янамайя-коша* (табл. 1). Казуальне тіло складається з однієї оболонки, що називається *анандамайя-коша*, або оболонка блаженства. При житті всі оболонки є взаємозалежними між собою. Вони, як матрешки, вкладаються одна в іншу і окремо існувати не можуть. Кожна оболонка виконує певні функції, а всі разом вони становлять неподільне ціле – людський організм.

Перша оболонка – видима – називається *аннамайя-коша*. Це оболонка їжі. Фізичне тіло повністю залежить від їжі, води й повітря. Коли фізичне тіло вмирає, його закопують в землю і його з'їдають інші живі істоти, що перебувають у землі. Тіло проходить через шість змін: народження, ріст, існування, створення побічних продуктів, старіння й смерть. Оболонка їжі не зможе існувати одна, вона цілком і повністю залежить від чотирьох інших оболонок. Під час клінічної смерті, коли тонке тіло виходить за межі фізичного, життя фізичного тіла перебуває під загрозою. Як тільки розривається тонка нитка, що пов'язує фізичне тіло з тонким, так відразу ж обривається й життя фізичного тіла. Коли людина перебуває у несвідомому стані, тонке тіло також виходить з фізичного тіла й фізичне тіло повністю втрачає чутливість. Це зайвий раз доводить, що свідомість поширюється у фізичному тілі за рахунок присутності душі.

Друга оболонка – *пранамайя-коша* – ефірна. На фізичному рівні – це кровеносна система, або *капха-доша* в тілі. Ця оболонка називається життєвою, тому що кров у тілі підтримує життя й дає відчуття холоду, голоду, спраги й тепла. При виникненні відчуттів голоду й холоду відбувається звуження кровеносних судин, а при відчуттях спраги й тепла, відбувається зворотна дія. Холод може бути сухим та вологим, тому особистості *вати*-конституції – холодні за натурою й сухі, а особистості *капха*-конституції – холодні й вологі. Особистості *пітта*-конституції – жаркі й сухі або жаркі й вологі. З огляду на сказане, можна за рахунок їжі регулювати названі особливості організму. Власне кров розподілена на чотири вологи. Коли в крові переважає *саффа*, або жовта жовч, то це збільшує в тілі сухість і спрагу,

а якщо в крові більшу частину становить *савда*, або чорна жовч, в організмі підсилюється холод, сухість і голод, тому що в людини виникає оманливий апетит. Якщо в крові переважає лімфа, то також збільшуються холод і вологість. Знаючи особливості свого організму й власну конституцію, можна підтримувати організм правильним збалансованим харчуванням.

Третя оболонка – *маномайя-коша*, або ж оболонка розуму. На фізичному рівні – це ендокринна система, або *пітта-доша*. Діяльність цієї оболонки дуже важлива, тому що зібрана протягом життя інформація визначає макет нашого майбутнього тіла й збирається нашим розумом: чи буде воно здоровим чи хворим, потворним чи гарним. Тому треба оберегати свій розум від нечистої їжі й нечистих думок, які збуджують його. Збуджений розум виявляється в численних емоціях. Продукція оболонки *маномайя-коша* – це такі емоції, як радість, горе, страх, гнів, прагнення, хіть, ревності, ненависть, заздрість, жадібність. Коли стан розуму не суперечить своїй природі, розум не завдає особливих турбот душі й тілу, тому що природне співвідношення вологи у тілі відповідає його конституції. Але коли стан розуму перебуває в збудженому стані, у тілі відбувається змішування вологи у пропорції, протилежній природному стану організму. Це призводить до захворювання. *Маномайя-коша* перебуває між оболонкою *віг'янамайя-коша* (нервова система) і оболонкою *пранамайя-коша* (кровоносна система). Перебуваючи посередині, розум не дає спокою нервовій і кровоносній системам. Хвороби на рівні розуму з народження знаходяться на п'ятій або шостій стадії, з ростом дитини хвороби починають розвиватися й на фізичному рівні, проходячи всі стадії від першої до шостої. Якщо людина дає можливість розуму діяти таким чином, як вона діяла у попередньому житті, хвороби розвиваються природним шляхом. Якщо ж вона духовно вдосконалюється сама і піднімає духовний рівень своїх дітей, то, очищаючи свій розум від минулої інформації, людина в такий спосіб очищає себе й від майбутніх хвороб. Духовний процес очищає як тонке тіло, так і фізичне.

Четверта оболонка – *віг'янамайя-коша* – це нервова система, або *вата-доша*. На рівні нервової системи знаходиться душа, часточка Бога. Функція цієї оболонки – розпізнавання й вирішення. Коли розум розгублюється й не знає, яке рішення прийняти, вибираючи його з нескінченного потоку думок, інтелект завжди підказує правильне рішення. Але, зазвичай, нечистий розум не чує голосу інтелекту й приймає рішення сам, тому вибір і рішення розуму завжди

бувають неправильними. Наша душа, маючи вільну волю, має два шляхи. Перший шлях – це той шлях, яким йдуть всі зумовлені душі в матеріальному світі, тобто вони працюють з нижчими оболонками тіла й скеровуються якостями (*гунами*) матеріальної природи. Цей шлях душі зумовлений, і поле діяльності дуже обмежене. Дія душі в нижчих оболонках тіла призводить до її деградації і поступово душа змінює свої тіла на тіла нижчих форм життя. Але є інший шлях, що призводить до звільнення від впливу *гун* матеріальної природи. Це шлях відновлення втраченого зв'язку душі з Богом, йдучи яким жива істота діє не самотійно, а під наглядом Наддуші (*Параматми*).

П'ята оболонка – *анандамайя-коша* – оболонка причини або блаженства. На рівні цієї оболонки перебуває Наддуша, що не зачіпається матеріальними оболонками *аннамайя*, *пранамайя*, *маномайя*, *віг'янамайя*, тому що ця оболонка має духовну природу й не може забруднитися нижчими оболонками. Наддуша – основний контролюючий голос совісті й голос свідка. Вона все бачить, все знає й керує бажаннями живої істоти. У людини з'являються різні бажання, але здійснюються тільки ті, що дозволяються *Параматмою*. *Параматма* знаходиться у всіх тілах, як рухливих, так і нерухомих, і Вона, відповідно до *карми* живої істоти, обмежує або контролює її вільну волю. Тримаючись за «ворогів розуму» та їхніх спільників, люди продовжують піддавати себе й інших стражданням матеріального світу. Ментальні страждання людей на землі збільшуються щодня, у результаті чого росте кількість психічно хворих і незадоволених людей. Розум найчастіше відіграє роль нашого найлютішого ворога, але наше завдання при цьому – перетворити його в нашого найкращого друга.

Стародавні ведичні знання є значущими і для сучасної України, вони допомагають розвивати позитивний внутрішній діалог, зосереджуватися на визначеній меті та проводити самоаналіз, розвивати у собі почуття подяки й уважність, підтримувати у собі ентузіазм і рішучість, навчатися методам *йоги* і медитації, розкрити у собі здатності любити і служити іншим, котрі й є складовими частинами процесу самоусвідомлення і самореалізації людської особистості, що складається з фізичного, психічного і духовного тіла.

1. Васильєва І. В. Людина у релігійному вимірі / І. В. Васильєва. – К.: Книга плюс – Херсон: ПП Кальченко, 2009. – 345 с. 2. Попов М. В. Аксиологія і медицина (Проблема цінностей і медицина) / М. В. Попов. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 284 с. 3. Степанюк Ю. А. Навчально-методичний комплекс «Ведичні знання про здоров'я» / Ю. А. Степанюк. – Рівне: Редакційно-видавничий центр Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, 2009. – 158 с.

Наталія Стефаненко

Цивілізаційний поступ і ментальність українців

У статті проаналізовано фактори виникнення ментального дефіциту етносу, розглянуто поняття ментального дефіциту як одного з регуляторів цивілізаційного поступу українців.

In the article the factors of origin of mentality deficit of an ethnos are analyzed, the concept of mentality deficit as one of regulators of Civilization progress of the Ukrainians is examined.

У рамках розуміння цивілізаційного поступу як нелінійного розгортання багатогранних варіантів самобутнього розвитку етносів зримо виділяються як мінімум два рівні прояву такого поступу: з одного боку, поліетнічні системи, утворюючи в ході взаємного проникнення і взаємного збагачення складні соціальні структури, формують єдине

цивілізаційне поле, як відбувається, наприклад, узгодження європейської та східної субцивілізацій в рамках єдиної загальноцивілізаційної структури. З іншого боку, кожен із етносів чи інших утворень, привносячи безумовно значущий вклад у загальнолюдський цивілізаційний поступ, вирішує чи не насамперед власні еволюційні завдання. Маються